

Görel Hydén & Magdalena Schubert

Språklära B

Facit

1. Substantiv 1 (s 4–5)

A. domare	pjäxor	bollar
tävling	stavar	korg
klot	pilar	hjälm
käglor	tavla	klubbor

B. klubba	fot
boll	pjäxa
stav	domare

C. flickor, pojkar, skogen, tävlingsplatsen, kontroller, skärmar, uppgiften, orienterarna, karta, kompass, penna, fötterna, skor, sulor, mål, kontrollerna

D.

<i>singular</i>		<i>plural</i>	
<i>obestämd form</i>	<i>bestämd form</i>	<i>obestämd form</i>	<i>bestämd form</i>
karta	skogen	flickor	orienterarna
kompass	tävlingsplatsen	pojkar	fötterna
penna	uppgiften	kontroller	kontrollerna
mål		skärmar	
		skor	
		sulor	

E. ett fotbollslag, en svärm, en kör

Kom ihåg!

Substantiv är ord som är *namn* på någonting.

Singular betyder *en* eller *ett* (*av något*).

Plural betyder *flera*.

2. Adjektiv 1 (s 6–7)

A. stor, naturlig, skicklig, vass

B. stor	kraftigt	liten
rostgula	sträv	tysta
blyga	snabbt	smidig
skygg	listig	fläckiga

C. sansad *eller* stillsam
robust *eller* bastant
vig *eller* graciös

D. kortare, kortast	kortare
snabbare, snabbast	snabbt
vassare, vassast	vassa
större, störst	störst
längre, längst	längre
grövre, grövst	grova
äldre, äldst	gamla (äldre)
sämre, sämst	dålig
bättre, bäst	bättre

Kom ihåg!

Adjektiv är ord som hör ihop med substantiv.

Komparera betyder att man *jämför* egenskaper som substantiv har.

3. Verb 1 (s 8–9)

A. vispar, blandar, rör, grovhackar, håller, klickar, ställer, gräddar, smakar, lovar

B.

<i>infinitiv</i>	<i>presens</i>	<i>preteritum</i>
vispa	vispar	vispade
blanda	blandar	blandade
röra	rör	rörde
grovhacka	grovhackar	grovhackade
hälla	håller	hällde
klicka	klickar	klickade
ställa	ställer	ställde
grädda	gräddar	gräddade
smaka	smakar	smakade
lova	lovar	lovade

C. blandade, smälte la (lade), strödde stekte, var vände, gjorde smällde, åt

D.

<i>infinitiv</i>	<i>preteritum</i>	<i>supinum</i>
koka	kokade	kokat
grilla	grillade	grillat
göra	gjorde	gjort
smaka	smakade	smakat
ta	tog	tagit
bränna	brände	bränt
få	fick	fått
bjuda	bjöd	bjudit
smälta	smälte	smält
skära	skar	skurit

Kom ihåg!

Verb är ord som talar om vad någon *gör* eller vad som *händer*.

Verb har *tre* temaformer: *infinitiv*, *preteritum* och *supinum*.

4. Skrivregler 1 (s 10–11)

A. bild + arkiv
press + fotograf
mode + reportage

band + spelare
sport + nyhet
mobil + telefon
tryck + svärta
tidning + sida
annons + bilaga

B. månadstidning
sportjournalist
musiktidning
tidningstryckeri
redaktionschef
miljötidning
annonssida
veckotidning

C. kycklinglever
barncyklar
skumsläckare
rödhårig

D. nattredaktionen, högtryck, nyhetsreportagen, morgondagens, färdigplanerad, kullkasta, dagstidning, nyhetsmaterialet, nyhetsbyråerna, midnatt, arbetsdagen, tryckpressarna

E. arbetsdagen	dagstidning
färdigplanerad	högtryck
kullkasta	midnatt
morgondagens	nattredaktionen
nyhetsbyråerna	nyhetsmaterialet
nyhetsreportagen	tryckpressarna

Kom ihåg!

Samman­­satta ord består av två eller flera *enkla ord* (*delord*).

Samman­­satta ord ska du skriva *ibop* som ett enda ord, *utan* mellanrum.

5. Skiljetecken 1 (s 12–13)

- A.** En vulkan består av aska och kall lava.
Lava är magma.
Jag tror att magma är smält berg.
Du (Eva) har helt rätt.
- B.** Fröken sa att lava innehåller gasbubblor.
Pelle visste att det bildas pimpsten när lavan hårdnar.
Då berättade Eva att pimpsten är så full med hålrum att den flyter på vatten.
- C.** ... utbrott, sa fröken.
... aska, berättade Eva.
... helst, visste Pelle.
... förvarning, fortsatte fröken.
- D.** – En vulkan består av aska och kall lava, berättade fröken.
– Lava är magma, sa Pelle.
– Jag tror att magma är smält berg, berättade Eva.
– Du (Eva) har helt rätt, sa fröken.

E.

<i>direkt anföring</i>	<i>indirekt anföring</i>
×	
×	
	×
	×
×	
	×

Kom ihåg!

Direkt anföring är att skriva repliken *exakt som den sägs*.

Indirekt anföring är att med *egna* ord berätta vad någon säger eller har sagt.

6. Räkneord 1 (s 14–15)

- A.** sjätte, trettiofem, trehundra två, nionde, sjuttonde, sextiosju, tolfte, åtta, sjuttionio, tjugotredje

B.

<i>grundtal</i>	<i>ordningstal</i>
trettiofem	sjätte
sjuttionio	tjugotredje
trehundra två	nionde
sextiosju	sjuttonde
åtta	tolfte

- C.** 5:e, 3:e, 4:e, 7:e, 12:e

- D.** (Eget) Exempel: 12-årsdag

- E.** ca 48 st

300 g

6 st

3,5 dl

4 dl

2 tsk

1,5 dl

5 dl

25 g

Kom ihåg!

Ord som också kan skrivas med siffror är *räkneord*.

7. Pronomen 1 (s 16–17)

- A.** Sparkhästen
Tysken
Sadeln
Pedalerna
framhjulet
Cykelkedjan
Dunlop (Irländaren)

- B.** Den, han, De, De, hon, De

- C.** Den, Ni, de, Han, vi, Du, jag

- D.** 3:e person plural
3:e person singular
3:e person singular
1:a person plural
2:a person plural
2:a person singular
3:e person singular

- E.** Vi, ni, Hon, jag, du

Kom ihåg!

Orden *jag, du, han, hon, den, det, vi, ni* och *de* kallas personliga pronomen.

8. Adjektiv 2 (s 18–19)

A. enastående, älskad, misslyckad,
verklighetstrogen, välstädad, vetgirig,
gladlynt, romantisk

B.

<i>positiv</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
rik	rikare	rikast
stark	starkare	starkast
stor	större	störst
bra	bättre	bäst
flitig	flitigare	flitigast
ung	yngre	yngst

C. intensiv
kraftfullare

D.

<i>positiv</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
skicklig	skickligare	skickligast
fantastisk	mera fantastisk	mest fantastisk
omtyckt	mera omtyckt	mest omtyckt
berömd	mera berömd	mest berömd
effektiv	effektivare	effektivast
praktisk	mera praktisk	mest praktisk
gammal	äldre	äldst

E. mest misslyckade
mera välstädad
mest romantiska
mest intresserad
mera gladlynt

Kom ihåg!

Adjektivet har tre komparationsformer. Den första kallas *positiv*, den andra *komparativ* och den tredje kallas *superlativ*.

9. Skiljetecken 2 (s 20–21)

A. Hur många gånger om dagen tittar du på klockan?

När fick du din första klocka?

Har du bråttom nu?

Hur dags stiger du upp på lördagar?

B. – Vilka klockor var de allra första? frågade barnen.

– Det var soluren, svarade han.

– Vem uppfann soluret? undrade de.

– Det var egyptierna, berättade urmakaren.

C. ... solur? frågar Svea.

... ställe, säger urmakaren.

... läge? frågar Sten.

... fält, svarar urmakaren.

D. Svea:

– Hur fungerar ett solur?

Sven:

– Kan man hålla reda på tiden med hjälp av skuggans läge?

Urmakaren:

– Man placerar en pinne på ett soligt ställe.

– Just det. Man delar in området runt pinnen i fält.

E. Förslag (ordföljden kan naturligtvis varieras):

– Har du någon gång missat något roligt för att du kommit för sent? frågade Sven.

– En gång kom jag i grevens tid, berättade urmakaren.

– Vad menar du med det? undrade Svea.

– Det betyder att man kommer i sista sekunden, förklarade han.

Kom ihåg!

En direkt fråga slutar med *frågetecken*.

En indirekt fråga är ingen riktig fråga.

Den slutar med *punkt*.

10. Prepositioner (s 22–23)

A. av, bakom, bland, bredvid, efter, framför, från, för, före, genom, hos, i, inom, längs, med, mellan, mot, omkring, på, till, under, utanför, vid, över

B. Var? Vart?
Var?
När?

C. Var? När? Vart?
mellan (1) Mellan (2) i (2)
på (2) På (1)
i (1)

D. på ryggen
nära ögat
genom fingrarna
i ryggen
på skaft
vid näsan
i kors

E. mellan, i, av, på, i, om, bland, om

Kom ihåg!

Prepositioner står oftast framför *substantiv* eller *pronomen*.

11. Pronomen 2 (s 24–25)

A. han, Han, Den, De, Han, Jag, han, du, du, Den, jag, han, du, han, Vi, de, Hon

B. på dem
till honom
framför dem
från oss
åt dem
till mig

C. de, dem
dem, De

D. sig
honom

Kom ihåg!

Ordet dom kan betyda *de* eller *dem*.

12. Skrivregler 2 (s 26–27)

A. blåsrör
luftpelare
träblåsinstrument
metallmunstycke
klarinetton
klaffel

1. blåsrör luft-pelare

2. träblås-instrument *eller*
trä-blåsinstrument
(sådan avstavning kan skapa förvirring hos läsaren)

metall-munstycke *eller*
metallmun-stycke (sådan avstavning kan skapa förvirring hos läsaren)

3. klarinett-ton
klaff-fel

B. skruv- Huvud- Kropp- form-
sträng- hals- stall- Gitarr-

C. strå-kar flöj-ter pu-kor
gni-der tu-bor

D. sväng-igt lyck-an mar-schera
klang-en vack-ert ma-skiner
läng-tan männi-skor

E. föd | des
Öster | rike
bör | jade (börj | ade)
under | barn
kor | ta
mäng | der
komposi | tioner
myck | et
ut | fattig

Kom ihåg!

Avstava betyder att man *delar* ett ord när skrivraden inte räcker till.

13. Verb 2 (s 28–29)

A.

<i>infinitiv</i>	<i>preteritum</i>	<i>supinum</i>
slaska	slaskade	slaskat
mäta	mätte	mätt
svettas	svettades	svettats

B. har lyst

har värmt
har stigit
har regnat
har suttit
har längtat
har tröttnat
har blivit

C. hade arbetat

hade blivit
hade planerat
hade stigit
hade tänkt

D.

<i>infinitiv</i>	<i>presens</i>	<i>preteritum</i>	<i>perfekt</i>	<i>pluskvamperfekt</i>
lägga	lägger	la (lade)	har lagt	hade lagt
sjunka	sjunker	sjönk	har sjunkit	hade sjunkit
blåsa	blåser	blåste	har blåst	hade blåst
mojna	mojnar	mojnade	har mojnat	hade mojnat
stå	står	stod	har stått	hade stått

E. fick

har lagt
blir
rör
hade varit, hade tagit

Kom ihåg!

Perfekt består av hjälpverbet *har* + supinumformen.

Pluskvamperfekt består av hjälpverbet *hade* + supinumformen.

14. Skiljetecken 3 (s 30–31)

- A.** – Hoppal ropade ridläraren.
– Hämta Smuggler i spiltan! bad Svea.
– Byt om volt! sa tränaren.
– Hjälp mig att rykta Drutten! sa Sven.
- B.** Förslag:
Svea säger (sa) att den där hästen är gullig.
Tränaren säger (sa) att jag ska hålla i grimskafket när jag leder hästen.
Tränaren förklarar (förklarade) för Sven att man ska borsta med håren och inte mot dem.
Sven berättar (berättade) att han älskar hästar.
- C.** Förslag:
Oj, vad spännande! sa Svea.
Hej, Nissel ropade Oskar.
Hurra, jag vann! skrek Lis.
Fy, vad svårt! utbrast Ronja.
Aj, det gör ont! grät Lukas.
Åh, vilken söt ponny! suckade Märten.
- D.** Förslag:
Är det svårt att köra tvåspann?
Kom genast!
I en box går hästen lös.
Att rida dressyr är att träna hästen i att vara lydig.
Stå still!
Hur gammal kan en häst bli?
Tänk om jag fick en egen häst!
Vet du vad en manke är?
Skritt är hästens långsammaste gångart.
- E.** Förslag:
Titta på mig! befäller Sara.
Hu, så rädd jag blev! påstår Martin.
Kom så får du se! tjarar Julia.
Jag önskar att jag fick rida! suckar Per.
Var inte rädd för hästen! uppmanar tränaren.
Är det första gången du är i vårt stall? frågar Nils.
Har du sett en ardennerhäst förut? undrar ridläraren.
Oj, är det första gången! utbrister Siv.

Kom ihåg!

Efter utropsord och *utrop* sätter du *utropstecken*.
Det kan du också göra efter *uppmaningar*,
befallningar eller *önskningar*.

15. Substantiv 2 (s 32–33)

A.

<i>konkreta substantiv</i>	<i>abstrakta substantiv</i>
gondol	konflikt
pelare	skönhet
pizza	stämning
byggnad	händelse
fotboll	önskning
kupol	utmaning
fängelse	minne
spagetti	upptäcktsfärd
kyrka	svar

- B.** Marco, Polo, Venedig, resa, Kina, år, tjänst, kejsaren, vistelsen, hemstad, krig, Genua, fängelset, minnen, medfänge, människor, påhitt, sanning
- C.** egennamn: Marco, Polo, Venedig, Kina, Genua
konkreta: kejsaren, hemstad, fängelset, medfänge, människor
abstrakta: resa, år, tjänst, vistelsen, krig, minnen, påhitt, sanning
- (Obs! Om ett substantiv är konkret eller abstrakt går ibland att diskutera. Ovanstående förslag utgår från ordens betydelse i den aktuella texten.)
- D.** trötthet gråt
styrka mod
städning viskning

E.

<i>adjektiv</i>	<i>verb</i>
modig	gråter
stark	städar
trött	viskar

Kom ihåg!

Substantiv som vi bara kan tänka oss kallas för *abstrakta*.

16. Pronomen 3 (s 34–35)

A. jag
dig
de

din, ditt, dina

B. hennes
sin

hennes
sin

C. mamma
någon annan
några andra
pojkar
pappa
någon annan

D. Med rött:
Vi
ni
oss
jag
mig
mig
hon
oss
vi
dem
Du
ni
det
De

Med blått:
vår
Hans
sin
min
våra
hennes
sitt
Deras
era
sin

(Kommentar: I ”den andra klassen” är ”den” bestämd artikel.)

Kom ihåg!

Du väljer mellan orden hans och sin beroende på vem som *äger* det du berättar om.

17. Räkneord 2 (s 36–37)

A. sjutusen, andra, femte, tjugo, fjärde, åttiofva, fyrahundratusen, tionde

B.

<i>grundtal</i>	<i>ordningstal</i>
sjutusen	andra
tjugo	femte
åttiofva	fjärde
fyrahundratusen	tionde

C. Förslag:

6/12 1917
Den 6 december 1917
17/6 1944
44-06-17
1523-06-06
Den sjätte juni 1523
1905-05-17
Den 17 maj 1905
1849-06-05
5/6 1849

D. Erik XIV
Knut VI
Kristina I
Karl XII
Margareta II
Carl XVI Gustav
Håkon VII

Kom ihåg!

Datum är *ordningstal* som skrivs med *siffror*.

18. Skiljetecken 5 (s 38–39)

- A.** Santa Maria, Pinta och Nina
linser, sardiner, plommon, mandlar, salt och honung
Trängsel, dålig luft, smuts och ensidig kost
piska, skada eller döda
spolas i land på en öde ö, drunkna eller slukas
- B.** – Var ligger de japanska öarna? undrade drottning Isabella.
– Väster om Europa, berättade Columbus.
– Hur långt är det dit? frågade kung Ferdinand.
– Mindre än 400 sjömil, påstod Columbus.
– Usch, det verkar riskabelt att segla dit! gissade drottning Isabella.
- C.** sjöfararstaden
som de flesta bildade människor
viktigt vid den här tiden
som gärna ville försöka
Spaniens kungapar
- D.** ..., flaggskeppet, ...
..., efter en stormig och äventyrlig resa, ...
..., som gjorde fyra resor till Amerika, ...
..., vid återkomsten till Spanien, ...
..., besviken och bortglömd, ...

Kom ihåg!

Kommatecken används vid *uppräkringar*, efter *utropsord*, före *anföringsverb* och före och efter en del av en *mening* som man kan ta bort om man vill.

19. Substantiv 3 (s 40–41)

- A** gruvor mineraler borrar
stenar bergarter geologer
- B.** leran, sanden, marmorn, svaveln, dynamiten, krutet, saltet
- C.** järn, Sala, bergart, silver, Falun, kristall, koppar, diamant, bensin, Boliden, Nobel, Malmberget, gruvgång, borrar, maskin, granit

D.

<i>substantiv – egennamn</i>	<i>substantiv som du kan ...</i>	<i>substantiv som du inte kan ...</i>
Sala	bergart	järn
Falun	kristall	silver
Boliden	diamant	koppar
Nobel	gruvgång	granit
Malmberget	borrar, maskin	bensin

- E.** Stryk under: Alfred, Nobel, dynamiten, tändhatten, sprängämne, bergsbruket, vägtunnlar, dynamiten, hjälpmedel, Dynamit, kol, syre, väte
Ämnesnamn: dynamit, kol, syre, väte

Kom ihåg!

Om du kan säga ”den här” eller ”det här” framför ett ord är det ett *substantiv*.

20. Verb 3 (s 42–43)

A.

<i>infinitiv</i>	<i>preteritum</i>	<i>supinum</i>
klippa	klippte	klippt
kamma	kammade	kammat
kontrollera	kontrollerade	kontrollerat

- B.** ska beställa
ska klippa
ska gå
ska försöka

- C.** Förslag:
bör klippa, ska vara, måste tänka, vill sköta

- D.** Förslag:
- Mitt hår växer så fort! klagar Sven.
 - Ja, det hänger ner i ögonen, säger pappa.
 - Får jag pengar till frisören? frågar Sven.
 - Visst! Det ligger pengar på byrån i hallen, svarar pappa.
- frågade, klagade, sa (sade), svarade

- E.** a) Ändra till:
går, färgar, går, blir, Är, stirrar, är
b) gå (ska gå)

Kom ihåg!

Futurum berättar om *framtiden*.

21. Adverb (s 44–45)

- A.** Förslag:
surt	surt
försiktigt	försiktigt
kallt	kallt
vackert	vackert

- B.** plockar snabbt
ställer kvickt
rullar trögt
rullar trögast

- C.** långsamt, dystert, envist, lyckligt

- D.** Förslag:
argt, gott, vänligt, ilsket, självklart, lugnt

E.

<i>positiv</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
argt	argare	argast
gott	godare	godast
ilsket	mera ilsket	mest ilsket
lugnt	lugnare	lugnast
självklart	mer självklart	mest självklart
vänligt	vänligare	vänligast

Kom ihåg!

Adverb hör ihop med *verb*. De beskriver *när*, *var* eller *hur* något händer.

22. Ordkunskap (s 46–47)

- A.** risk, chans, chans, chans, risk
- B.** tack vare, på grund av, Tack vare,
På grund av
- C.** nästan, knappt, knappt, nästan
- D.** till, tills, tills, till
- E.** Sista, Senaste, senaste, sista